

Nem tudtam elbúcsúzni tőlük. Múlnak az évek, de ha visszagondolok, ez a legfájdalmasabb. Mindketten úgy mentek el, hogy nem voltam velük. Hogy nem voltam ott.

Anyám hangja egy távolsági hívásban: azt mondta, fiam, mielőtt megszakadt a kontinentális kapcsolat. Apámtól pedig még ennyi sem. A zárt osztályon, ahol kezelték, nem működött a telefon.

Eleinte írtunk egymásnak. Aztán megritkultak a levelek. Elmúltak az évek, már nem reménykedtünk valami váratlan fordulatban. Ha írt, apám már csak kishúgomnak diktálta a leveleket.

Nem őriztem meg őket. Nem is értem, hogyan akadt a kezembe ez a levél. Apa utolsó levele. 1973 novembere rajta a dátum. Apa már fél évszázad óta halott.

*

Olcsó, sárga papír. A bal felső sarok beszakadt. Apám „édes fiamnak” szólított. Utána, húgom írása, apró betűs sorok.

„Napok óta gyengén vagyok” – mondja tollba apa. „Nem is tudok felkelni. De remélem, hogy lassan megerősödök. Kislányom gyakori látogatása sok erőt ad. Mert itt bizony minden elő van készítve a mennyországi útra.”

Saját dolgairól soha nem írt ilyen sokat. Vigyázott, hogy ne üzenjen csak semleges, jókedvű híreket. Most is, minden átmenet nélkül, így folytatódik a levél: „Képzeld, kislányomnak milyen kalandja volt. A kórház előtt Kónya Sándor magyar származású világhírű operaénekes megszólította. Elbeszélgettek, mondta, hogy januárban megy vissza Amerikába.”

Itt nyilván arra gondolt apám, hogy miért? Hát másnak, csak úgy lehet?! Csak én nem kerülök haza?!

„Sokat gondolok rátok” – folytatja. De nem hagy utat törni az érzelmeinek. Vidám ember volt egész életében. Ha mások kétségbe estek, ő csak legyintett és nevetett. Soha nem felejttem el, a párttitkárnak tévedésből az Ószövetséget idézte Marx Tőkéje helyett.

Eszembe jut, hogy én is ilyen lennék, ha nem köp bele a levesembe a történelem. A fiam, Misi pedig olyan, mint a nagypapa. Ő sem veszi komolyan az életet.

„Sokat gondolkodok rátok” – fejeződik be apa levele. „Nagyon szép, de nem könnyű lehet ott nektek. Mindnyájatokat sokszor csókol és leveledet nagyon várja szerető édesapád.”

84

*

A levél azonban nem ér még véget. A folytatást húgom nyilván már otthon fűzte hozzá.

„Szegény apuka csak azt íratta – teszi hozzá kishúgom – hogy egy kicsit gyenge, pedig a három hét alatt kétszer volt tüdőgyulladás. A sok fekvéstől csupa gennyes seb a háta. A láz most már elmúlt, de nagyon gyenge és nincs étvágya sem.”

„A másik – folytatódik a felsorolás – hogy már majdnem teljesen vak. Olvasni már egy éve nem tud, és erre az osztályra rádiót sem lehet bevinni. Szegénynek most már tényleg szörnyű a helyzete. Mozdulatlanul fekszik és nem lát.”

Azokban az időkben a burgundi tanyán éltük. Felutaztam Párizsba, de a konzult, aki ismert, áthelyezték. Az utóda pedig, mint már annyiszor, most is megtagadta tőlem a látogató vízumot.

„Nagyon sajnálom, hogy karácsonyra sem tudsz jönni” – írta húgom. „Remélem, hogy apa állapota miatt nem kell mégis táviratilag hazahívni téged.” Az otthoniak nem értették, nekik nem mondták meg, hogy nem rajtam múlik a dolog.

Emlékszem, kétségbe voltam esve. Még az is megfordult a fejemben, hogy vízum és papírok nélkül is nekiindulok. Amikor az Újvilágba kerültem, azt hittem, ki tudom hozatni apámat. Azután ez a terv is dugába dőlt. Megszoktam, hogy évről-évre küldök haza egy gyógyszeres csomagot. Most megint feladtam az orvoságokat.

A dolog ennyiben maradt.

*

„Írj gyakrabban apukának!” – így fejeződik be kishúgom apa soraihoz csatolt levele. „Sok vidám dolgot, de a gondjaidról ne írj, mert már azon spekulál, hogy elküldi a nyugdíját neked.” Apa hatszáz forintos nyugdíja! Csupa lehetetlen terv, csupa reménytelen üzenet.

Húgom később megüzent, hogy karácsonyeste apám maga köré gyűjtötte a családot. Mindenkihez volt egy jó szava, mindenkitől elbúcsúzott. Amikor megkérdeztem, hogy nekem üzent-e valamit, megszakadt az összeköttetés. Némán zúgott a kezemben a telefon.

Így ér véget az én történetem. A napról, amikor apám utolsó levele, félévszázad késéssel a kezembe akadt.